

КОНСТИТУЦІЙНИЙ ЛАД ТА ПРАВА ЛЮДИНИ. ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ТА ФІНАНСОВОГО ПРАВА. АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО

Албу А. А.

КАТЕГОРІЯ УПРАВЛІННЯ ЯК МІЖГАЛУЗЕВЕ ПОНЯТТЯ

УДК 349.422

Категорія управління є специфічна, універсальна, міжгалузева категорія, яка впродовж тривалого часу є предметом дослідження різних сфер науки, зокрема філософії, кібернетики, економіки, юриспруденції та інших. Характерною особливістю даної категорії, яка притаманна для неї при визначенні її в будь-якій сфері відносин є те, що управління являється насамперед впливом суб'єкта на об'єкт. Проте враховуючи особливості тієї чи іншої науки, можна з упевненістю сказати, що категорія управління набуває характерного змісту.

Відповідно до “Великого тлумачного словника” управляти – означає “керувати, направляти діяльність, роботу будь-чого, розпоряджатися господарчими, фінансовими, тощо справами будь-чого”[4, с.1393]. Дещо інше, визначення даного поняття міститься в тлумачному словнику великоруської мови В. Даля, відповідно до якого “управлять – управить чем, править, давая ход, направление; распоряджать, -ся, заведовать, быть хозяином, распорядителем чего, порядничать ... приводит в порядок”[6, с.15]. Тобто це свого роду діяльність, яка об'єднує в собі ряд функцій, як організаційного, так і фактичного характеру.

Досить цікаве тлумачення поняття управління міститься в сучасній філософській доктрині, згідно з якою “це функція будь-якої організованої системи, спрямована на збереження її якісної

визначеності, підтримку її динамічної рівноваги з середовищем, а також на її розвиток” [6, с.16]. Враховуючи вивчення наукою кібернетики динамічних систем, а також питання про цілісність динамічних систем в сфері управління, можна виділити характерне поняття і для цієї галузі вчень. Зокрема, під управлінням розуміється цілеспрямований та впорядкований вплив керуючої підсистеми на керовану підсистему [6, с.16], в якій під керуючою і керованою підсистемою розуміється суб’єкт та об’єкт управління. В економічній науці під управлінням розуміється “сукупність процесів, що забезпечують підтримку системи в заданому стані або переведення її в нове, більш бажане, передбачуваний, плановий стан шляхом організації та реалізації цілеспрямованих керуючих впливів” [6, с.16].

Враховуючи різноманіття трактувань даного поняття представниками різних наукових сфер, можна виділити спільну особливість, яка визначається будь-якою наукою, а саме те, що управління це в першу чергу процес, діяльність, тобто система дій. Управління характеризується, як вже зазначалося, наявністю об’єкта впливу та суб’єкта, який здійснює цей вплив. Таким чином, під управлінням розуміють цілеспрямований вплив керуючого суб’єкта на керований об’єкт з метою досягнення бажаного результату.

Взагалі виділяють такі види управління, як біологічне, технічне та соціальне. Саме соціальне управління буде більш детально розглянуте нами, адже стосується теми дослідження. Відповідно соціальне управління – це здійснення певних дій стосовно майна (власного або чужого), майнових прав, керівництва виробничим процесом, діяльністю інших людей, юридичних осіб, державою [2, с.31]. Відповідно до визначення запропонованого І.В.Венедіктовою можна дійти висновку, що соціальне управління поєднує в собі категорію управління, яка зустрічається, як у публічній, так і приватній сфері відносин. Проте історично склалися так, що більша увага приділялася саме публічному управлінню, а не приватному, яке за своєю суттю є більш різноманітним.

Історія зародження даної категорії сягає Стародавнього Риму, хоча деякі науковці асоціюють початок з виникненням інституту довірчої власності (трасту) в англо-саксонській правовій сім'ї, зокрема країнах Англії та США. На території нашої вітчизни дане поняття почало існувати з XVIIIст., проте потім з утворенням Радянського Союзу і визнання лише державної форми власності та запровадження планової економіки дана категорія почала втрачати своє значення. Дещо в окремих рисах приватне управління відродилося з запровадженням ЦК УРСР 1963 року, коли було передбачено оперативне управління та господарське відання. Проте в процесі існування командно-адміністративної системи значення управління звужувалося і зводилося лише до публічної сфери відносин, в якій воно використовується та ототожнювалося лише з управлінням персоналом. Нового звучання категорія управління набула з проголошенням незалежності України та в наступному прийнятті ряду нормативно-правових актів, адже постала нагальна потреба в результаті поставлення країни на ринкові відносини. На сьогоднішній день управління в приватній сфері відносин стрімко розвивається, застосовується та використовується, адже воно передбачено в чинному ЦК України та досліджено в чималій кількості праць, як вітчизняних, так і зарубіжних науковців.

Враховуючи історичну несправедливість та універсальний характер управління, як міжгалузевої категорії, вважаємо за доцільне провести відмежування цивільно-правового управління від суміжних, аналогічних понять.

У радянський період під публічним управлінням покладеним на державний орган у відношенні наданого йому державою майна, розумілося вся сукупність функцій, прав та обов'язків, здійснюваних ним у відношенні цього майна і вся сукупність правових дій, що здійснюються державним органом з приводу цього майна [6, с.17]. Тобто, під цим розумілося адміністративно-правові функції та адміністративно-правові акти управління.

На сьогоднішній день ситуація істотно змінилася, обсяг публічного управління кардинальним чином звужився. Більшість суспільних відносин, що потрапляють під дію норм адміністра-

тивного права, не мають власне управлінської природи. На думку В.Б. Авер'янова публічне (державне) управління це владно-організуючий вплив керуючих суб'єктів на спільну діяльність людей з метою їх впорядкування, координації та спрямування задля ефективного досягнення загальних (спільних) цілей та завдань цієї діяльності [1, с.243]. Тобто публічне управління слід розглядати виключно крізь призму примусу та підпорядкування.

Щодо приватного управління, то цивільно-правову природу категорії управління розкриває тлумачний словник російської мови Д.Н.Ушакова виданий ще в 1935 році. Відповідно до нього управляти – це “розпоряджатися, господарювати, займатися виробничою, фінансовою, екологічною і правовою стороною будь-якої справи, господарства”[7, с.50]. Більш узагальнене визначення сформулювала у цивільному праві З.Є.Беневоленська, яка вважає, що спрямована на об'єкт цивільно-правова, систематична, професійна діяльність, яка здійснюється засобами і з метою, що не протирічать закону або іншим правовим актам[2, с.30]. На думку І.В.Венедіктової, управління – це виконання довірчим управителем від свого імені необхідного комплексу дій шляхом використання правомочностей аналогічних правомочностям власника по володінню, користуванню та розпорядженню його майном і в його інтересах[3, с.15].

Враховуючи дане різноманіття визначень управління, які використовують, як у публічній, так і в приватній сфері відносин, можна дійти висновку на підставі загального поняття управління притаманного будь-яким наукам, що різниця полягає саме в об'єкті впливу. В публічній сфері відносин управління розуміється як державна публічно-розпорядча функція, якій притаманний публічний компонент. На думку Р.А.Майданика під об'єктом управління розуміється сукупність переданого управителю майна та/або майнових прав, а також плодів та доходів, пов'язаних з ними суб'єктивних прав та обов'язків, що виникли або отримані в результаті вчинення дій щодо здійснення управління [5,с.303]. Тобто об'єкт впливу є оречевленим, який виявляється в різних видах майна, зокрема в рухомому та нерухомому, цінних папе-

рах, грошових та валютних цінностях, а також в таких особливих видах, як майнові права, виключні права, корпоративні права, результати творчої діяльності та інше.

Враховуючи ряд вище зазначених дефініції категорії управління, які використовують в різних науках, можна виділити низку універсальних ознак, які б дане поняття розкрили:

- вплив суб'єкта на об'єкт носить керівний (організуючий) характер;
- він передбачає системність управлінської діяльності;
- управління відрізняється цілеспрямованістю дій вчинених суб'єктом;
- даний вплив спрямовано на впорядкування об'єкта управління.

Таким чином, під управлінням розуміють керівну діяльність (систему дій), здійснювану суб'єктом управління щодо об'єкта управління й спрямовану на збереження, підтримку та розвиток останнього[6, с.17]. У приватній сфері відносин під цим поняттям розуміють діяльність управителя, яка реалізується шляхом здійснення відповідних правомочностей по виконанню юридичних та фактичних дій з довіреним майном, спрямована на збереження, підтримку та його розвиток. Відповідно управління майном це певний комплекс дій необхідний для формування та досягнення корисних цілей. Така діяльність складається з послідовних стадій, а саме планування, організація, мотивація і контроль. Саме ці стадії надають управителю можливість мати уявлення про об'єкт управління, своєчасно приймати рішення щодо нього, втілити їх у життя, а також визначити можливі наслідки та ступінь відповідальності. Тобто це комплекс дій, основною метою яких є результативність, тобто досягнення цілі заради якої таке управління було встановлено.

Отже, управління це своєрідна, універсальна, міжгалузева категорія, яка використовується та застосовується не тільки юриспруденцією, але й іншими науками, зокрема філософією, кібернетикою, економікою, соціологією та іншими. В праві управління використовується, як у публічно-правовій сфері відносин, так і

приватно-правовій, в якій вона набуває самостійного значення. Що ж публічно-правової сфери, то історично склалося так, що дана категорія асоціювалася лише з адміністративним правом, в якому управління це лише керування персоналом. Дане твердження є неприйнятливим, суперечить і звужує суть даного поняття. Причиною таких жвавих дискусій стосовно цивільно-правової природи даного поняття є перехід нашої держави до ринкової економіки, запровадження приватної власності в результаті чого відбулося зосередження великої кількості об'єктів майна в одних руках, що унеможливило ефективне його використання.

1. *Авер'янов В.Б. Державне управління: Європейські стандарти, досвід та адміністративне право / [В. Б. Авер'янов, В. А. Дерезь, А. М. Школик та ін.]; за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К. : Юстиніан, 2007. – 288 с.*
2. *Венедіктова І.В. Договір довірчого управління майном як форма реалізації правового інституту довірчого управління майном в Україні: дис...канд. юрид. наук: 12.00.03 / Венедіктова Ірина Валентинівна. — Х., 2003. — 194с.*
3. *Венедіктова І.В. Договір довірчого управління майном як форма реалізації правового інституту довірчого управління майном в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 “Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право” / І.В. Венедіктова. - Х., 2003. - 21 с.*
4. *Кузнецов С.А. Большой толковый словарь / С.А. Кузнецов. – СПб.: Норинт, 2001. – 1536с.*
5. *Майданик Р.А. Проблеми довірчих відносин в цивільному праві: монографія / Р.А. Майданик. – К.: “Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”. - 2002. – 502с.*
6. *Маркова І.В. Управление общим имуществом в многоквартирном доме как разновидность управления имуществом собственника: дис...канд. юрид. наук: 12.00.03 / Маркова Ирина Владимировна. — Самара, 2009. — 202с.*
7. *Ушаков Д.Н. Толковый словарь русского языка / Д.Н. Ушаков. – М.: Гос. изд-во иностр. и нац. словарей, 1935 - Т.1: - 1562с.*

Албу А.А. Категорія управління як міжгалузеве поняття.

У статті здійснено дослідження категорії управління як міжгалузевого поняття, яке використовується у багатьох науках, зокрема у праві. Автором проаналізовано теоретичні положення щодо визначення поняття управління та

проаналізовано історичні передумови його виникнення. На основі проведеного дослідження зроблено висновки щодо вдосконалення чинного законодавства України.

Ключові слова: управління, управляти, публічно-правове управління, приватно-правове управління.

Албу А.А. Категория управления как межотраслевое понятие.

В статье проведено исследование категории управления как межотраслевого понятия, которое используется во многих науках, в частности в праве. Автором проанализированы теоретические положения относительно определения понятия управления и проанализированы исторические предпосылки его возникновения. На основе проведенного исследования сделаны выводы по совершенствованию действующего законодательства Украины.

Ключевые слова: управление, управлять, публично-правовое управление, частно-правовое управление.

Albu A.A. Category of management as a cross-sectoral concept.

The article studies the category of management as a cross-sectoral concept which is used in many sciences, in particular in the law. The author analyzes the theoretical principles that concerning to the definition of the management and analysis of the historical background of its origin. Based on the research, author made some conclusions about improving of current legislation in Ukraine.

Key words: management, manage, control of public law, private law governance.

Білоцький О.В.

НАПРЯМКИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ПРОЯВАМ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

УДК 34.037

Постановка проблеми. В даний час питання запобігання та протидії корупції є одним з найактуальніших, адже корупція заполонила практично всі сфери життєдіяльності суспільства. Вона існує при народженні, прийомі на роботу, при видачі різноманітних дозволів та ліцензій і, звісно ж, під час розподілу бюджетних коштів. Актуальність даного питання зумовлюється тим, що корупція провокує й поглиблює суспільні кризові явища, підриває імідж України на світовій арені, негативно впливає на мікро- та макроекономічні процеси, перешкоджає налагодженню конструктивного діалогу між владою та громадянськістю, руйнує засади розбудови правової держави та громадянського суспільства. Саме